

CSAK EGÉSZEN RÖVIDEN. Csak egy szóra! Mi a baj? Hát mi lenne? Túl gyorsak vagyunk. Túl gyorsak az élethez. Noha ez a diagnózis már évek óta megvan, mégsem válunk lassabbakká. Mintha megpróbálnánk egyre gyorsabban rohanni, hogy elmeneküljünk saját gyorsaságunk elől.

Pedig oly sok segédeszközt fejlesztettünk ki, hogy gyorsabban, praktikusabban, kényelmesebben birkózhassunk meg a munkával, az utakkal, a kommunikációval. Kitalálták az elektronikus levelet, hogy időt takarítsunk meg, és gyorsabbá váljék a levélváltás. Kitalálták az autót, hogy gyorsabban jussunk el A-ból B-be. Feltalálták a mobiltelefont, hogy ne kelljen a kapu előtt várakozni valakire. Hát persze: hogy időt takarítsunk meg. Akkor miért van egyre kevesebbünk belőle?

Talán csak nagy félreértés az egész. Gondolkodási hiba. Gyorsan megírhatunk egy e-mailet, viszont most ostoba módon tízszer annyi e-mailet írunk, amennyi hagyományos levelet írtunk volna egykor. És el is kell olvasnunk minden befutó e-mailet. Még ma. Rögtön! Elutasítani lehetetlen.

Az egész talán csak egy nagy félreértés. Kiharcoltuk a modern szabadságot, hogy valóban magunk alakíthassuk az életünket, hogy azzá válhassunk, ami lenni akarunk, megházasodhassunk, szinglik lehessünk, élettársak lehessünk gyerekekkel vagy gyerekek nélkül. Csak-hogy ez a szabadság olyan sok lehetőséget engedélyez számunkra, hogy sietnünk kell annak érdekében, hogy legalább néhányat kipróbálhassunk. Ennek következtében nő a kapcsolatok és a munkahelyváltások gyakorisága, éppúgy, mint a hobbik és a nyaralások, a számítógépek és a laptopok, az okostelefonok és a Facebook-ismeretségek száma. A végén aztán már egyáltalán nem érezzük magunkat olyan szabadnak.

Minden csak félreértés: Tanácsadók tucatjai sugallják nekünk, hogy ez az egész nyomorúság csak időmenedzselés, tervezés, rend kér-

dése, és könyveik elolvasása után már sikerülne jobban megszerveznünk az időnket. Igyekeznünk kell, hogy elmeneküljünk a tanácsadók áradata és az általuk létrehozott elvárásnyomás elől, ami persze valamilyen elemzési hibán nyugszik. Mivel a felgyorsított jelen egyáltalán nincs hatalmunkban. „Minden” gyorsabbá válik. Nem csupán te meg én. Strukturális problémával állunk szemben.

Mi volt a 20. században a gyorsaság, a jólét, a hatalom jelképe? Az autó. Minél nagyobb, annál jobb. Minél gyorsabb, annál fontosabb. Csak egyet nem tett az autó: nem ajándékozott nekünk időt. Ellenkezőleg. Ismét egy félreértés? Amikor föltették ezt a kérdést a gyalogoszónák egyik feltalálójának, a bécsi *Hermann Knoflacher*nek, aki évtizedeken át kutatta ezt a témát, azt felelte: Nagyon nagy félreértés! Bár az autót azért találták fel, hogy gyorsabbak legyünk, de csak üzöttebbek lettünk, és annyira tönkretettük a környezetünket, hogy el kell menekülnünk belőle.

NEM KÉRDÉS: az autó radikálisan megváltoztatta az életünket – de ahelyett, hogy az életet szolgálná, akadályozza az életünket. Mert már nem emberek vagyunk, hanem „az autó rabszolgái”, mondja Hermann Knoflacher. Elkapott minket egy betegség, amelyet autóvírusnak hívnak. Az autó képessé tesz minket arra, hogy minimális energiáfordítással, óriási sebességgel jussunk el egyik helyről a másikra. Ott ragad meg minket, ahol mintegy még automatikusan, fontolgtatás nélkül működünk, a test energia-háztartásának síkján. És arra támaszkodva megváltoztatta egész szervezetünket. „Hirtelen más értékrendet kaptunk”, mondja Hermann Knoflacher. „Már nem az emberek számára építjük a világot, hanem az autó számára, abból a *belső* szükségletből fakadóan, hogy optimálisan kiszolgáljuk a technikai közlekedési rendszereket! Tönkretesszük azt a világot, amely korábban a gyerekeké volt, és járműveket parkoltatunk ott. Elárasztjuk kipufogógázokkal és

zajjal a környezetünket, és megbetegítjük magunkat, mivel az autó sokkal közelebb van hozzánk, mivel bennünk magunkban hat, mint egy vírus a sejtben.”

Csúnya diagnózist tár itt elénk a *Bécsi Műszaki Egyetem* nyugalmazott közlekedéstervezési és közlekedéstechnikai professzora. Az autóval még mindig legalább ugyanolyan sok időt fordítunk arra, amit tennünk kell – bevásárlásra, munkára, barátok meglátogatására, kikapcsolódásra. Bár gyorsabbak vagyunk, de messzebbre megyünk! Mivel már csak az autó szemszögéből gondolkodunk, az elkerülőutak mellé építjük a szupermarketeket (milyen praktikus!), lakóépületeinket pedig messze távol a munkahelyünktől (milyen egyedi!). És mivel a sok nagy úttal egész városnegyedeket tettünk tönkre, és lebetonoztuk az elővárosokat, ismét újabb utakra van szükségünk, amelyek kivezetnek minket a természetbe, hogy lássunk egy kis szépséget is, amit rögtön az ajtónk előtt láthatnánk, ha gyalogosok lennénk. Mivel azonban már nem vagyunk azok, hanem „az autó rabszolgái” vagyunk, akik nem a gyerekekhez, a családhoz, a barátokhoz, hanem az autóhoz igazodva szervezik meg az életüket, még észre sem vesszük az egészsznek az abszurditását. Megépítjük az elkerülőutak elkerülőútjait az elembertelenedett településmagvak körül, zajvédő falak között élünk – és azt gondoljuk, hogy ennek bizony így kell lennie.

A gyorsaság vírusa a markában tart minket az autós mozgékonyág segítségével. Különben a számítógép hasonló strukturális eszközzé vált, fűzi még hozzá Hermann Knoflacher. „Az emberek sokkal több időt töltenek el a technikával, mint más emberekkel vagy a természettel folytatott párbeszéddel. Ez az elembertelenedés és a természettől elidegenedés egyik fajtája, az életvesztés egyik változata.” Magyarán: már nem jutunk hozzá ahhoz, hogy a magunk életét éljük, mivel a gépekhez igazítottuk az életünket.

VILÁGUNK mindig a lelkünk tükré is, és a lélek a világunkat tükrözi. Mi lenne, ha belsőleg ugyanolyan elemeinkre hullottak, töredezték, lebetonozottak, természetünket vesztettek lennének, amilyenek az élettereink? Mert egy biztos: Gyakran nem vagyunk egészen jelen ott, ahol éppen vagyunk; lelkiileg-szellemileg sokszor másutt járunk, összekötve a messzeséggel a mobiltelefon, a táblagép, az internet által. Túlságosan gyorsan vagyunk úton ahhoz, hogy élhetnénk is. Tíz évvel ezelőttig sokat beszéltek a gyorsításról, de mindez már történelem, mondja *Karlheinz Geißler* időkutató. Az a hiba, amely egész gondolkodásunk alapjául szolgál, egy hamis egyenlet: Az idő pénz. És ha gyorsabban dolgozunk, az több pénzt hoz. Csakhogy: az információáramoltatásban eljutottunk a fénysebességhez, tehát nem lehet tovább gyorsítani, és az időt pénzre váltani. Akkor hát sűríteni kell. „Kevesebb szünetet tartunk”, mondja *Karlheinz Geißler*, „kevesebbet várakozunk, kevésbé lassúak vagyunk, s ha lassúak vagyunk, megpróbálunk a lassúság idején a lehető leggyorsabbak lenni – és például telefonálni kezdünk a torlódásban. Szorosan kitöltjük a hétköznapi idő hézagait, hogy újból és újból pénzre számoljuk át.” Minden új készülékünk ún. multifunkcionális eszköz. Ezek nem ismernek szünetet. Egy mobiltelefon, amelyen épp nem hív föl senki, egyenesen felszólít arra, hogy fényképezzünk vagy SMS-t írjunk. „Mindig van mit tenni”, mondja a gazdaságpedagógia nyugalmazott professzora és a *Német Időpolitikai Társaság* társalapítója, „és ez hozza létre az időnyomást ebben a társadalomban”.

Minél gyorsabbakká válunk, annál értékesebbé válik az idő. Nagy társadalmi kísérletet hajtottunk végre, mondja *Karlheinz Geißler*. Nevezetesen: Mennyit bír ki az ember? Mennyi egyidejű, szünet nélküli életet az idő-, és ezzel a nyereségmaximálás szolgáltatában? Azok számára, akik korán kiszállnak a kísérletből, gyanútlanul csengő diagnózisunk van: Kiegészés. Ez nem hangzik úgy, mint amit ténylegesen jelent: szorongásos zavart, depressziót. Aki kiégett, az agyondolgozta magát, ahogy illik, a maradék pedig futhat tovább, még gyorsabban. „Ebben az a rossz, hogy nem is megy másképp, mert 'az idő pénz'-rendszer, a kapitalista rendszer mellett döntöttünk”, mondja *Karlheinz Geißler*. És a kapitalizmus nem

ismeri azt, hogy „elég”. Ahogyan a pénz sem ismeri azt, hogy elég. És ha az időt átszámoljuk pénzre, akkor az időnk sem ismeri azt, hogy elég. „Nincs már olyan hely, ahol ezt mondanánk: elég”, mondja irgalmatlanul az időkutató, és hozzáteszi: „Csak az ember ismeri azt, hogy elég, és ez időnyomás alá helyezi – meghal.”

ERRE A TÉTELRE van elég példa. Jelenleg a politika erőteljes időnyomás alatt áll, mivel a pénzgazdaság sokkal nagyobb tempót diktál. A pénzgazdaság ugyanis fénysebességgel dolgozik, egy pénzügyi bizottság viszont emberi belátás szerint. Az ember nem illik ahhoz a világhoz, amelyet teremtett magának. Az ember nem illik ahhoz a segédeszközhez, amely ütemezi az életünket, vagyis az órához. Szüksége van rá, hogy az ipar és az információk korszakában kompatibilis legyen a gépekkel, és közös időmérteke legyen a világméretű hálózatokban. Ez világos. De az ember tulajdonképpen más időkben él, nem egzakt, nem pörög szüntelenül. Szüksége van alvásra, felüdülési szünetekre; „tudnia kell kikapcsolni”. Ezért ismételt konfliktusok támadnak a gazdaság között, amely szünet nélküli embereket akar, és a társadalom között, amelynek biztosítani kell a szüneteket és a ritmust az ember számára. De ez a konfliktusanyag már elavult, hiszen az ipari korszak a múlté, és az ún. információs korszakban élünk. És ebben nemcsak a gépek készek arra, hogy éjjel-nappal működjenek, hanem a virtuális világok is éjjel-nappal készen állnak – mérhetetlen vonzerejű világok, olyan világok, amelyek a megszólalásig hasonlítanak a valóságos világra, de nem ismernek nappalt és éjszakát. Aki az interneten él, annak számára mindig világos van. És ott mindig még „gyorsan el lehet intézni valamit”...

Többé nem szabadulunk ki ördögi köreinkből. „Minden” gyorsabbá válik. Nem csupán én és te. Miénk-e még a mi időnk? Ez a kérdés. Egyénként nincs lehetőségem arra, hogy lassítsam a munkát, lassítsam a társadalmat. Ahogyan a modernitás előtti

ember ki volt szolgáltatva a természet idejének, úgy vagyunk mi kiszolgáltatva a mi gyors, ipari és virtuális irányítottságú időnknek. Ehhez csak alkalmazkodhatunk. Meg kell tanulnunk vele élni.

Hogyan lehetséges ez? Akik ezzel foglalkoznak, egybehangzóan azt mondják: Vissza kell szerezniük az ellenőrzést az időnk fölött. Ha az autó olyan vírus, amely megszállja gondolkodásunkat és érzelmeinket, akkor ki kell szállnunk. Autó nélküli zónákat kell meghatározni. Gyalog kell járni, amikor csak lehet. Virágot kell ültetni az utcákra. Ha a virtuális világ a maga egyidejűsítési mechanizmusaival elveszi az élet-erőnkettől, hogy valódi tapasztalatokra tehesünk szert itt és most, akkor ki kell kapcsolnunk. Vasárnap nem szabad bekapcsolni a számítógépet. És az e-mailjeinket sem szabad megnéznünk a mobilunkon, vacsora után.

A jelen varázsszava, amely gyógyulást hozhat, joggal hangzik így: „éberség, figyelmesség”. Időközben megszapordtak azok a hangok, amelyek azt mondják: A kapitalista Nyugatnak, amely a maga „az idő pénz”-számításával, a gyorsítással és a sűrítéssel megfontolatlanúságba vitt minket, a Kelet éberséghez vezető stratégiáira van szüksége. Mert aki éber, figyelmesen él, az ismét ember-társává válik. És Föld-lakóvá. Immár erről van szó. Minden a tét.

Mathias Morgenroth

Forrás: Publik-Forum Extra, 2013/7

